

E A D S

Educar en
medi ambient
i en
desenvolupament sostenible

— Perquè Europa passi a l'acció! —

L'educació ambiental per al desenvolupament sostenible (EADS) es molt necessària. Diversos textos oficials europeus i internacionals la reconeixen des de fa temps i conviden als països membres a prendre mesures.

Nosaltres, associacions i institucions implicades en l'EADS constatem que els compromisos presos pels estats segueixen sent massa escassos i hem reunit en aquest manifest una sèrie de propostes per tenir una EADS ambiciosa a Europa.

Índex

L'EADS, un projecte educatiu per a la societat4

Els seus objectius...4

Els seus mètodes . 5

Els seus actors.....5

20 propostes per respondre als principals desafiaments..... 6

L'educació ambiental per al desenvolupament sostenible s'ha desenvolupat en les últimes dècades en el món i a Europa, per fer front a l'expansió de la crisi ambiental, econòmica i social.

Aquesta educació entén el medi ambient de manera global i sistèmica, en les seves dimensions temporals i espaials, des de l'entorn immediat al planetari, per avui i pel futur. Comprèn el conjunt de problemàtiques de la vida quotidiana, particularment les que estan relacionades amb l'aigua, la mobilitat, el consum, l'alimentació, els residus, l'hàbitat, l'energia, el clima, la biodiversitat, la solidaritat, la salut...

Està dirigida a totes les persones, a tot arreu i al llarg de tota la vida, en l'àmbit de l'educació formal, no formal i informal, des dels nens i nenes als adults: a l'escola, a la universitat, en associacions, en empreses, en col·lectivitats, als medis de comunicació, al carrer, a través dels discursos i les accions d'homes i dones responsables...

Per contribuir a la construcció d'una nova ciutadania que pugui enfrontar-se als desafiaments del segle XXI, és necessari abordar la **sensibilització, informació, formació i participació en accions col·lectives de EADS**.

Més que un contingut pedagògic, **és un procés formatiu global**, que s'inscriu en una perspectiva de canvi, individual i col·lectiu.

Demostrada ja per projectes col·lectius concrets ancorats en els territoris i a través de cooperacions, la EADS ha de formar part de **polítiques públiques i estratègies d'organismes privats**.

Els seus objectius

« L'EADS pretén inculcar i restaurar la relació entre els homes i el seu entorn (natural, cultural, social, econòmic), i forjar en cadascun, i de manera col·lectiva, una identitat global. »

Edgar Morin - *Els set sabers necessaris per a l'educació de futur UNESCO*

Com educació per a la ciutadania, l'EADS pretén **estimular l'esperit crític**, així com el desenvolupament de valors que milloren la nostra convivència.

Planteja **reforçar les capacitats de cada persona**, especialment les més vulnerables, per percebre millor els reptes ambientals i participar en la vida de la ciutat, actuant de manera individual i col·lectiva.

Pretén **afavorir el debat participatiu**, preparant a joves i adults per a formar part del desenvolupament dels seus territoris, ja sigui a nivell local o mundial.

Promou un enfocament global i sistèmic, i **pretén desenvolupar un pensament complex** per formar ciutadans responsables, confiats en el valor de l'acció ciutadana i capaços d'assumir les seves responsabilitats per actuar a tots els nivells.

Pretén de manera fonamental **restablir forts vincles** entre les persones, la natura i el medi ambient. Aquestes relacions amb **la natura i el medi ambient** són l'element clau dels aprenentatges.

Els seus mètodes

Aquesta educació es basa en les realitats i les especificitats locals, ja siguin culturals, ecològiques, socials, polítiques, econòmiques..., i desenvolupa així una paleta de pràctiques i estratègies molt riques, complementàries i diversificades a nivell europeu.

Els actors de l'EADS a Europa, reunits a Lió el 4 de març de 2013¹ i a Bergamo els dies 24 i 25 de setembre de 2014, van reivindicar **mètodes pedagògics comuns més enllà de les fronteres**.

Es basa en tres eixos fonamentals:

- 1 — **L'aprenentatge basat en l'acció i** les pedagogies constructives;
- 2 - Un **enfocament sistèmic** que permeti abastar temàtiques diverses i interconnectades;
- 3 - **Cooperacions múltiples arrelades als territoris.**

Els seus actors

Per aconseguir els seus objectius, l'EADS es canalitza a través de milers d'associacions i organitzacions no governamentals, milers d'educadors i educadores, i arriba cada any a centenars de milers de nens i nenes i adults.

Es desenvolupa gràcies a la cooperació entre associacions, col·lectius, entitats governamentals, universitats, sindicats, empreses...

Nombrosos textos oficials amb escasses accions concretes.

Ja existeixen a diferents països europeus polítiques o estratègies d'EADS, dutes a terme per la societat civil, les col·lectivitats públiques, els serveis estatals..., però encara **no existeix una estratègia a escala europea que recolzi les iniciatives preses** pels estats membres per afavorir una ciutadania europea.

L'EDS està considerada com a essencial en molts textos i acords intergovernamentals com pot ser el protocol de Kyoto (Art 10) o la conferència Rio +20 al 2012 "*El futur que volem*" en què els articles 229 a 335 estan dedicats a la EDS².

Des de 1972, durant la Conferència sobre el medi ambient d'Estocolm (Nacions Unides), el Principi 19 anunciava: "*És essencial propiciar un ensenyament sobre els temes ambientals, tant a les generacions joves com als adults, tenint en compte als més desfavorits, amb la finalitat de desenvolupar les bases necessàries per informar a l'opinió pública i donar als individus, a les empreses i als col·lectius, els resultats de les seves males pràctiques quant a la protecció i a la millora del medi ambient en tota la seva dimensió humana. També és essencial que els mitjans de comunicació de masses eviten contribuir a la degradació del medi ambient i, al contrari, que difonguin informacions de caràcter educatiu sobre la necessitat de protegir i millorar el medi ambient per permetre a l'home desenvolupar-se en tots els aspectes.*"

¹ Jornades europees per a l'Educació Ambiental i el Desenvolupament Sostenible 2013 i 2014 : www.assises-eedd.org/journee-europeenne - <http://europe.environmental-education.org>

² Els objectius del desenvolupament sostenible establerts a la Conferència Rio+20 i el procés de redefinició d'aquests objectius en el marc de la definició del "Post-2015 UN Development Agenda" que el seu objectiu N°4.7 declara "7 per el 2030, garantir que tots els estudiants adquireixin els coneixements teòrics i pràctics necessaris per a promoure el desenvolupament sostenible, en particular mitjançant l'educació pel desenvolupament sostenible i l'adopció d'estils de vida sostenibles..."

A la Cimera de la Terra de Rio del 1992, el principi 10 enuncia: *“La millor manera de tractar les qüestions ambientals consisteix en afavorir la participació de tots els ciutadans interessats, en el nivell que correspongui”*.

Recentment, el **decenni de les Nacions Unides centrat en l'educació pel desenvolupament sostenible** (2005-2014), es va clausurar amb la Conferència mundial que va tenir lloc el novembre 2014 a Nagoya. Va Permetre posar de relleu les iniciatives, actors i xarxes que actuen i s'han organitzat en els últims deu anys en diferents països, i ha conclòs en **un full de ruta amb el nou programa d'acció global d'Educació pel Desenvolupament Sostenible**.

Quarta la participació ciutadana, la biodiversitat i el canvi climàtic, l'educació s'identifica com a pedra angular en el canvi cultural necessari per a l'adaptació de les nostres societats, com demostren la Convenció d'Aarhus de 1998, el programa CEPA elaborat a finals de 2014 a la Convenció de les Nacions Unides sobre la Diversitat Biològica o també la Convenció Marc de les Nacions Unides sobre el Canvi Climàtic.

La Unió Europea en les conclusions del Consell del 19 de novembre 2010 *“estudia la possibilitat d'incloure l'educació pel desenvolupament sostenible entre els camps prioritaris pel proper cicle del marc*

Els actors de l'EADS són conscients de la importància del conjunt d'aquestes mesures i recomanacions a favor d'una Educació Ambiental i pel Desenvolupament Sostenible en els textos oficials europeus i internacionals però deploren les poques accions posades en marxa en el terreny.

Els actors de l'EADS estan atents als processos, esdeveniments, acords i tractats internacionals relacionats amb la seva àrea de treball, de prop o de lluny, i desitgen formar part activa en els mateixos. En particular, en un futur pròxim, en la Conferència de les Parts pel Clima que tindrà lloc a París al desembre 2015.

³ El Conveni d'Aarhus adoptat el 25 de Juny de 1998 per la Comissió Econòmica per a Europa de les Nacions Unides va entrar en vigor el 30 d'Octubre de 2001. L'article 3.3 "Cada part afavorirà l'educació ecològica del públic i el conscienciarà respecte dels problemes mediambientals amb la finalitat de que sàpiga com procedir per a tenir accés a la informació, participar en la presa de decisions i recórrer a la justícia en matèria mediambiental." Veure el Conveni d'Aarhus : http://www.mediterranea.org/cae/aarhus_convenio.htm

⁴ El programa CEPA (Communication, Education and PublicAwareness) fou instaurat en el marc de la Convenció de les Nacions Unides sobre la Diversitat Biològica durant un col·loqui internacional del 14 al 26 de Novembre de 2014 a Mandaluyong (Filipines). Es tracta d'un conveni vinculant i d'un instrument important en matèria d'educació. El principi que suposa la problemàtica de la CEPA està totalment vinculat amb els objectius de l'EDS: "Entre els nombrosos obstacles a la realització dels objectius del Conveni sobre la Diversitat Biològica i dels altres convenis relacionats amb la biodiversitat. La falta de sensibilització del públic sobre la importància de la biodiversitat es considera com un dels més greus. La falta de sensibilització del públic contribueix també a la prioritat política relativament feble dedicada als temes de biodiversitat." El CEPA s'ha dotat d'una guia pràctica "Comunicació, educació i sensibilització del públic (CESP)" <https://www.cbd.int/cepa-toolkit/cepa-toolkit-fr.pdf>

⁵ La CMNUCC necessita en l'Art 4,1,i : «Totes les Parts, tenint en compte les seves responsabilitats comuns però diferenciades i el caràcter específic de les seves prioritats nacionals i regionals de desenvolupament, dels seus objectius i de les seves circumstàncies, deuran de: Promoure i recolzar amb la seva cooperació l'educació, la capacitació i la sensibilització del públic respecte del canvi climàtic, així com estimular la participació més àmplia possible en aquest procés, inclosa la de les organitzacions no governamentals”.

20 propostes

Per respondre als principals desafiaments

Avui dia, mentre els desafiaments s'amplifiquen i es fan més complexos, l'EADS necessita la posada en marxa de polítiques actives i coherents a nivell europeu.

En efecte, encara està pendent la posada en marxa d'un ampli programa per al desenvolupament de l'Educació Ambiental proposat per la Unesco en els anys 1970, en un moment en què l'estat del medi ambient i les repercussions de la seva degradació sobre la qualitat de vida i sobre la societat es revelen cada cop més preocupants i problemàtics. La incorporació real de l'EADS en els sistemes educatius segueix sent una assignatura pendent, i el relatiu fracàs de la posada en marxa de les polítiques públiques s'ha posat de manifest de manera recurrent durant diverses conferències intergovernamentals. D'altra banda, amb la crisi econòmica globalitzada de fons, es fa palès la falta de compromís dels Estats per assumir un esforç educatiu, ja que cada cop s'hi dediquen menys recursos materials i humans.

L'anàlisi de la situació i les propostes que descrivim a continuació provenen d'un procés de concertació col·lectiva en el que han participat actors d'EADS a Europa, i pretenen reforçar el paper de l'EADS en l'espai europeu per a permetre el seu reforç i la seva obertura a noves perspectives.

PER A L'EADS A L'ESCOLA

Situació actual: *L'EADS fou integrada en els currículums escolars de molts països però amb objectius diversos i limitats. La formació dels educadors no ha estat, o ho ha fet de manera limitada, aquestes iniciatives oficials. L'EADS en les escoles està present en tots els països europeus gràcies a la participació de professorat motivat, degut a la insuficiència de marcs institucionals que l'organitzen i afavoreixen la continuïtat de l'EADS: les activitats de camp, l'obertura de la escola cap al medi social, l'aprenentatge del debat, els enfocaments transversals, interdisciplinaris i sistèmics, la pedagogia de projecte...*

Proposta 1: Incloure l'EADS, quan no ho estigui, de manera transversal en totes les assignatures (i no com a un curs específic) al llarg de l'educació obligatòria en cada país europeu.

Proposta 2: Formar a professorat sensibilitzat en EADS i capaç de tractar amb l'alumnat problemàtiques complexes d'actualitat com els temes ambientals d'actualitat social.

Proposta 3: Organitzar, si no ho estan, itineraris per instaurar mòduls interdisciplinaris (dinàmiques de projectes) al llarg de l'ensenyament escolar.

PER A L'EADS EN L'EDUCACIÓ NO FORMAL

Situació actual: *L'EADS no només s'inclou en l'educació formal, també concerneix en l'àmbit infantil, a la joventut, l'educació popular, i a la tercera i quarta edat. L'educació per a tots al llarg de tota la vida, si és tinguda en compte, segueix sent parcel·lària i dispersa.*

Proposta 4: Promoure l'EADS en totes les formes d'educació no formal dedicant una atenció particular als més desfavorits, particularment a través de l'acompanyament de iniciatives participatives d'ecociudadania.

PER A L'EADS EN L'ENSENYAMENT SUPERIOR

Situació actual: Des de fa vint anys es vénen desenvolupant formacions específiques sobre el medi ambient i el desenvolupament sostenible. Tanmateix, més enllà d'aquestes iniciatives, els enfocaments transversals en medi ambient i desenvolupament sostenible, en el conjunt de les formacions tècniques, científiques, socials i econòmiques, disten molt de ser generalitzats. S'han desenvolupat molt poques iniciatives en el que concerneix la integració de l'EADS en la formació universitària o en la formació dels adults.

Proposta 5: Integrar l'EADS en totes les formacions de l'ensenyament superior (inicial i continuada), i fomentar projectes d'estudiants que incloguin perspectives relacionades amb l'EADS.

Proposta 6: Integrar continguts sobre medi ambient i desenvolupament sostenible en tots els estudis universitaris: ciències, tecnologies, tècniques, salut, seguretat, ciències socials, etc).

Proposta 7: Generalitzar les agendes 21 o iniciatives de desenvolupament sostenible en tots els centres d'ensenyament superior.

Proposta 8: Organitzar, si no n'estan, dispositius per instaurar mòduls interdisciplinaris en totes les orientacions.

PER A L'EADS EN EL MÓN LABORAL

Situació actual: De les Pymes a les multinacionals, de les organitzacions sense ànim de lucre a les col·lectivitats públiques, els equips de treball no acostumen a tenir l'oportunitat de formar-se o de participar en projectes pel medi ambient.

Proposta 9: Afavorir la sensibilització i les pràctiques de EADS en el món laboral. Per fer-ho, hem de recolzar-nos en els professionals d'EADS.

Proposta 10: Afavorir la formació al llarg de tota la vida laboral i definir nous perfils de formació en matèria de medi ambient i desenvolupament sostenible en tots els sectors professionals relacionats particularment amb l'aigua, els residus, l'alimentació, la mobilitat, la construcció, la producció, els transports, l'hàbitat, la salut...

PER A LA PROFESSIONALITZACIÓ DELS ACTORS D' EADS

Situació actual: Més enllà de les fronteres, les pràctiques d'EADS convergeixen i evolucionen. És una prioritat capitalitzar totes aquestes pràctiques.

Proposta 11: Afavorir la professionalització dels professionals d'EADS, durant la formació inicial i la formació continuada a nivell europeu, a través de diferents mecanismes, particularment a través de cooperacions estratègiques en el marc del programa ERASMUS+, mòduls de formació específica, un Màster en EADS o crèdits ECTS per a projectes transversals.

AVALUACIÓ I SITUACIÓ DE L' EADS A LA UNIÓ EUROPEA.

Situació actual: Sobre el terreny existeixen una diversitat de pràctiques, temàtiques i definicions. Aquesta diversitat enriqueix l'EADS i és necessari conèixer-la millor, compartir-la i avaluar-la. Existeixen molt poques iniciatives d'avaluació sobre la situació de l'EADS en els països europeus i a nivell europeu, tot i que és indispensable per facilitar l'evolució de les pràctiques, les estratègies i el desenvolupament de l'EADS.

Proposta 12: Desenvolupar la investigació en matèria d'EADS en associació amb universitats, investigadors i actors del territori a través de dispositius de investigació-acció. Crear departaments d'EADS a les universitats (almenys 1 per país o regió) i afavorir la seva posada en marxa, analitzant, en una dinàmica intercultural, les diferents aproximacions que existeixen a Europa sobre EADS, i propiciant una reflexió al servei de la millora progressiva de pràctiques i resultats.

Proposta 13: Recolzar el desenvolupament, la millora i l'evolució d'utils participatius amb la idea d'establir una cartografia d'actors i pràctiques de l'EADS a Europa que permeti conèixer la situació a nivell qualitatiu i quantitatiu: observar l'evolució dels mateixos, afavorir el treball en xarxa i recolzar les reflexions estratègiques.

L'EADS EN EL
COR DE LES
POLÍTIQUES EUROPEES

Situació actual: *Nombroses mesures i recomanacions comprometen als estats europeus però els actors de l'EADS perceben un distanciament amb les institucions. Constaten una disminució de la presència als mitjans de comunicació: la crisi financera de 2008 i la disciplina pressupostària imposada per Europa ha suposat que nombrosos governs nacionals, així com a ltres estrats de la societat, prenguin mesures d'austeritat que s'han traduït en la disminució de les seves polítiques sobre EADS i el recolzament a associacions dedicades a aquesta activitat.*

Proposta 14: Posada en marxa d'un programa d'EADS a escala europea, integrant l'EADS en el proper programa d'acció general de la Unió Europea pel medi ambient.

Proposta 15: Assegurar el seguiment de les recomanacions/obligacions encaminades a incloure de manera permanent l'EADS (sensibilització, informació, ensenyament, formació, participació, govern) en totes les polítiques ambientals i de desenvolupament sostenible (aigua, aire, clima, residus, agricultura, energia, paisatge, salut, transport...). Acordar una atenció a l'EADS en base a la COP 21/ París 2015.

Proposta 16: Associar als actors de l'EADS, o als seus representants, en els espais de reflexió i concertació internacionals. Durant la seva execució, ens recolzarem en les competències locals, regionals i nacionals en l'àrea de l'EADS, per dinamitzar els territoris i facilitar la seva implicació. Crear un Espai Europeu de Concertació (EEC).

Proposta 17: Assegurar els mitjans previstos per aquestes polítiques per recolzar a les organitzacions vinculades a l'EADS que actuen sobre el terreny, fonamentalment a través dels pressupostos inclosos en els programes europeus existents (Life, Interreg, Erasmus +, Feder, Horitzó 2020...).

Proposta 18: Identificar un eix sobre EADS en tots els programes educatius finançats per Europa i/o desenvolupar un fons específic EADS/ciudadania com recomanen els textos per desenvolupar els intercanvis i anàlisis de les pràctiques: investigació-acció, la creació d'utils pedagògics col·lectius, els viatges d'estudis, els projectes comuns entre les regions europees, els projectes en associació amb els països del sud...

Situació actual: *L'EADS s'ubica entre les Direccions Generals de Medi Ambient i Educació, i troba dificultats per ser escoltada i aconseguir recolzament en el sí de la Comissió.*

Proposta 19: Nomenar un interlocutor sobre EADS en el sí de la Comissió Europea que tindrà com a missió la promoció de l'EADS en el sí de les institucions europees i el diàleg amb els actors civils i institucionals de l'EADS.

Proposta 20: Crear un grup de treball sobre EADS en el sí del Parlament Europeu i incloure el tema de la EADS en l'ordre del Parlament en els dos propers anys (2015-2016).

L'EADS EN LES
INSTITUCIONS
EUROPEES

Participants en la redacció

Més de 150 actors de diferents països europeus han participat en la redacció d'aquest Manifest, concretament en les 2ª Jornades Europees sobre EADS a Bergamo, el setembre del 2014.

La coordinació de la redacció col·lectiva ha estat realitzada per les estructures següents:

- **Bèlgica francòfona:** Réseau IDée asbl
- **França :** Réseau École et Nature - GRAINE Rhône-Alpes - Collectif Français pour l'Education à l'Environnement vers un Développement Durable (CFEEDD) — SupAgro Florac – Ligue de l'Enseignement.
- **Grècia :** Polis - International Network in Environmental Education.
- **Itàlia :** «eco», Istituto per l'Ambiente e l'Educazione Scholé Futuro Onlus.
- **Portugal :** Lisboa E-Nova - Agència Municipal d'Energia-Ambient de Lisboa.
- **Espanya:** Associació Pastors pel Mont Mediterrani i Tekieroverde

Aquest document neix amb la vocació de ser difós a tots els països europeus, dirigint-se concretament als eurodiputats de la Comissió Europea, al Comitè Econòmic i Social, i al Comitè de les Regions.

Amb la finalitat de multiplicar la seva difusió, convidem a persones i estructures a recolzar-lo, i manifestin la seva adhesió al text amb la seva signatura.